

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 2. 2022, sp. zn. 23 Cdo 1861/2021, ECLI:CZ:NS:2022:23.CDO.1861.2021.1

Číslo: 6/2023

Právní věta:

Regresní nárok pojistitele podle § 10 odst. 1 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb. vzniká i v případě porušení zákazu řídit motorové vozidlo po dobu zadržení řidičského průkazu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 09.02.2022

Spisová značka: 23 Cdo 1861/2021

Číslo rozhodnutí: 6

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Pojištění odpovědnosti za škodu

Předpisy: § 10 odst. 1 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Dotčená rozhodnutí:

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. [31 Cdo 475/2020](#), uveřejněný pod číslem 95/2020 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2019, sp. zn. [29 Cdo 4789/2018](#)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2016, sp. zn. [20 Cdo 4885/2016](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [30 Cdo 1354/2006](#)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. [23 Cdo 3363/2013](#)

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 21/96](#), N 13/7 SbNU 87

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 11. 2009, sp. zn. [II. ÚS 2048/09](#), N 232/55 SbNU 181

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. [Pl. ÚS 34/09](#), N 187/58 SbNU 647

Nález Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2021, sp. zn. [II. ÚS 2925/20](#)

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 9. 2. 2021, sp. zn. 35 Co 412/2020, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 9. 2. 2021, č. j. 35 Co 412/2020-96, výrokem I změnil vyhovující rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 5 (dále jen „soud prvního stupně“) ze dne 29. 7. 2020, č. j. 5 C 368/2018-61, tak, že žaloba se zamítá; výrokem II rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

2. Odvolací soud se neztotožnil s právním závěrem soudu prvního stupně, podle něhož je žalovaný povinen zaplatit žalobkyni požadovanou částku představující pojistné plnění zaplacené poškozeným, kterým vznikla škoda při dopravní nehodě způsobené žalovaným. Odvolací soud nesdílel závěr soudu prvního stupně, že tzv. postižní (regresní) právo ve smyslu ustanovení § 10 odst. 1 písm. g) a h) zákona č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 168/1999 Sb.“), bylo uplatněno oprávněně. Odvolací soud vycházel při právním posouzení věci z následujícího skutkového stavu zjištěného v řízení před soudem prvního stupně. Žalobkyně uzavřela se žalovaným dne 21. 6. 2017 pojistnou smlouvu o pojištění odpovědnosti za újmu způsobenou provozem vozidla. Dne 8. 7. 2017 byl žalovanému zadržen řidičský průkaz. Následně dne 30. 8. 2017 došlo k dopravní nehodě, za níž byl shledán odpovědný žalovaný, který při jízdě s motorovým vozidlem nedodržel dostatečnou vzdálenost od před ním jedoucího vozidla, zezadu do něj narazil a v důsledku toho došlo k řetězovému poškození dalšího vozidla. Rozhodnutím správního orgánu ze dne 15. 1. 2018 byl žalovaný shledán odpovědným za spáchání přestupku – výše popsané dopravní nehody. Následně dne 11. 9. 2017 nabyl právní moci trestní příkaz Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 24. 7. 2017, č. j. 6 T 159/2017-32, kterým byl žalovanému uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu. Do uvedeného trestu uloženého v rozsahu 18 měsíců trestní soud započel dobu zadržení řidičského průkazu od 8. 7. 2017 do 11. 9. 2017.

3. Žalobkyně postupně poškozeným z dopravní nehody zaplatila celkem částku 148 927 Kč jako pojistné plnění z předmětné pojistné smlouvy uzavřené s žalovaným. Odvolací soud sice konstatoval, že žalobkyní uplatněný nárok neodporuje zamýšlenému účelu § 10 zákona č. 168/1999 Sb., neboť z provedených důkazů vyplývá, že žalovaný porušil zákaz řízení motorového vozidla po zadržení řidičského průkazu stanovený v § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon č. 361/2000 Sb.“), ovšem z doslovného znění zákona dovodil, že ustanovení § 10 odst. 1 písm. g) a h) zákona č. 168/1999 Sb. lze aplikovat pouze v případě, že se prokáže absence řidičského oprávnění u pojištěného, či pokud se prokáže řízení v rozporu s uloženým zákazem činnosti řídit vozidlo, což v řešené věci nebylo naplněno. Žalovaný totiž v době dopravní nehody (30. 8. 2017) ještě řidičské oprávnění měl, pozbyl ho až dne 11. 9. 2017, kdy nabylo právní moci rozhodnutí, kterým mu byl uložen trest zákazu řízení motorových vozidel. Na žalovaného sice po zadržení řidičského průkazu dopadal zákaz řízení stanovený v § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb., ale podle odvolacího soudu nelze dovodit, že tím žalovaný pozbyl řidičské oprávnění ve smyslu § 10 odst. 1 písm. g) zákona č. 168/1999 Sb.

4. Odvolací soud rovněž uzavřel, že vznik postižního práva nelze dovodit ani z § 10 odst. 1 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb., neboť nebylo prokázáno, že by žalovaný řídil vozidlo v době, kdy mu byl uložen zákaz činnosti řídit vozidlo [ve smyslu ustanovení § 52 odst. 1 písm. g) a § 73 zákona č.

40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „trestní zákoník“)], jak je výslovně uvedeno v ustanovení § 10 odst. 1 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb. Odvolací soud proto změnil vyhovující rozhodnutí soudu prvního stupně a žalobu zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost spatřovala v tom, že v rozhodovací praxi dovolacího soudu nebyla dosud řešena otázka, zda má pojišťovna postízní právo podle § 10 zákona č. 168/1999 Sb. v případě, že řidič způsobí dopravní nehodu v době, kdy je mu zadržen řidičský průkaz. Zatímco soud prvního stupně dospěl k závěru, že v takovém případě je postízní právo pojišťovny dáno, odvolací soud dospěl k opačnému závěru. Žalobkyně je přesvědčena, že právní posouzení odvolacího soudu odporuje smyslu a účelu aplikované právní normy, neboť bylo-li prokázáno, že žalovaný porušil svou zákonnou povinnost tím, že vozidlo řídil v době po zadržení řidičského průkazu, je spravedlivé požadovat, aby i po dobu, kdy je řidičský průkaz „pouze“ zadržen, trvaly všechny důsledky následně uloženého zákazu činnosti řídit motorové vozidlo a žádat, aby v takovém případě řidič nesl finanční zátěž svého protiprávního jednání. Dovolatelka poukázala i na to, že pojištění odpovědnosti za škodu plní společensky žádoucí ochranu zájmů poškozených. Navrhla, aby Nejvyšší soud napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil nebo změnil tak, že rozsudek soudu prvního stupně se potvrzuje.

6. Žalovaný se k dovolání nevyjádřil.

7. Nejvyšší soud, jako soud dovolací [§ 10a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění (dále jen „o. s. ř.“)], po zjištění, že dovolání bylo podáno včas osobou oprávněnou (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), která je řádně zastoupena advokátem (§ 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), se zabýval přípustností dovolání.

8. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

III.

Přípustnost dovolání

9. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je přípustné, neboť otázka, zda má pojišťovna postízní právo podle § 10 zákona č. 168/1999 Sb. v případě, že řidič řídí po zadržení řidičského průkazu v rozporu se zákazem stanoveným v § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb. a způsobí dopravní nehodu, nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud vyřešena.

10. Nejvyšší soud se proto zabýval důvodností dovolání podle § 241a odst. 1 o. s. ř.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Podle § 10 odst. 1 písm. g) zákona č. 168/1999 Sb. má pojistitel proti pojištěnému právo na náhradu toho, co za něho plnil, jestliže prokáže, že pojištěný řídil vozidlo a nebyl držitelem příslušného řidičského oprávnění, s výjimkou řízení vozidla osobou, která se učí vozidlo řídit nebo skládá zkoušku z řízení vozidla, a to vždy pouze pod dohledem oprávněného učitele nebo řidiče cvičitele individuálního výcviku.

12. Podle § 10 odst. 1 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb. má pojistitel proti pojištěnému právo na náhradu toho, co za něho plnil, jestliže prokáže, že pojištěný řídil vozidlo v době, kdy mu byl uložen zákaz činnosti řídit vozidlo.

13. Podle § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb. po dobu zadržení řidičského průkazu nesmí držitel řidičského oprávnění řídit motorové vozidlo.

14. Odvolací soud při právním posouzení věci vycházel z doslovného znění § 10 odst. 1 písm. g) a h) zákona č. 168/1999 Sb. V době, kdy žalovaný způsobil dopravní nehodu, byl stále držitelem řidičského oprávnění (řidičský průkaz mu byl v té době „pouze“ zadržen), a zároveň mu nebyl dosud uložen zákaz činnosti řídit vozidlo ve smyslu § 52 odst. 1 písm. g) a § 73 trestního zákoníku. S ohledem na doslovné znění § 10 zákona č. 168/1999 Sb. tak odvolací soud dospěl k tomu, že zákonné předpoklady pro vznik regresního práva pojistitele nebyly naplněny.

15. Při interpretaci a aplikaci práva ovšem nelze vycházet pouze z doslovného znění zákona a spoléhat se pouze na jazykovou metodu výkladu. K nutnosti neomezit se při interpretaci a aplikaci práva pouze na jazykový výklad se Ústavní soud vyjádřil v řadě svých nálezů, resp. stanovisek. Lze odkázat např. na stanovisko Ústavního soudu ze dne 8. 10. 2015, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 42/15](#), nebo na nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 33/97](#). V nich Ústavní soud zdůraznil, že neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jazykového výkladu; jazykový výklad představuje toliko prvotní přiblížení se k aplikované právní normě, je východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako logický a systematický výklad, výklad *e ratione legis* atd.).

16. Ústavní soud ve své rozhodovací praxi rovněž opakovaně zdůrazňuje, že „soud není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku. Je nutno se přitom vyvarovat libovůle; rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci.“ K tomu viz nálezy Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 21/96](#) (a další na něj navazující, např. nálezy ze dne 2. 11. 2009, sp. zn. [II. ÚS 2048/09](#), či nálezy ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. [Pl. ÚS 34/09](#), anebo nálezy ze dne 15. 11. 2021, sp. zn. [II. ÚS 2925/20](#)), z něhož ve své rozhodovací praxi vychází i Nejvyšší soud (srov. např. rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2020, sp. zn. [31 Cdo 475/2020](#)).

17. Výše uvedená východiska shrnutá v judikatuře Ústavního soudu i Nejvyššího soudu je třeba reflektovat i při řešení dovolatelkou předestřené otázky. V řešeném případě nelze vycházet pouze z jazykového výkladu doslovného znění ustanovení § 10 zákona č. 168/1999 Sb. a opomenout jeho účel. Smyslem a účelem § 10 zákona č. 168/1999 Sb. je chránit nejen poškozené, ale i pojistitele v situaci, kdy pojištěný významně porušuje povinnosti stanovené zákonem o provozu na pozemních komunikacích. Jak se zákazem činnosti řídit vozidlo uloženým v rozhodnutí, tak se zadržením řidičského průkazu, se pojí pro řidiče tentýž důsledek – zákaz řídit vozidlo; v prvním případě je zákaz řízení uložen konkrétním rozhodnutím (správního orgánu v řízení o přestupku či soudu v trestním řízení), v případě zadržení řidičského průkazu je pak zákaz řízení stanoven přímo zákonem v § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb. Ustanovení § 10 odst. 1 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb. výslovně pamatuje pouze na porušení uloženého zákazu činnosti řídit vozidlo. Z hlediska účelu předmětného ustanovení ovšem nedává smysl, aby se ustanovení o regresním právu pojilo pouze s porušením zákazu řízení uloženého rozhodnutím, a nikoli s porušením zákazu řízení stanoveného přímo zákonem (§ 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb.). Ustanovení § 10 odst. 1 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb. je tudíž třeba vyložit extenzivně tak, že regresní nárok pojistitele vzniká i v případě porušení zákazu řízení stanoveného v § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb. Z hlediska teleologického by nedávalo smysl dovodit vznik postízního práva pouze v případě porušení

rozhodnutím uloženého zákazu činnosti v trestním řízení (§ 52 odst. 1 písm. g) a § 73 trestního zákoníku) či v řízení o přestupku [§ 35 písm. c) a § 47 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů], a nikoli v případě porušení zákonného zákazu řízení (§ 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb.), když v obou případech řidič porušuje zákaz řízení, byť v jednom případě jde o zákaz řízení uložený rozhodnutím a v případě druhém o zákaz řízení stanovený přímo zákonem.

18. Nad rámec výše uvedeného nelze opomenout, že doba zadržení řidičského průkazu se podle § 118c odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb., započítává do doby výkonu správního trestu nebo trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel, pokud byl tento správní trest nebo trest řidiči uložen za skutek, za který mu byl zadržen řidičský průkaz. Nedávalo by tedy smysl, aby se doba od zadržení řidičského průkazu do rozhodnutí o zákazu činnosti započítávala do uložené doby zákazu činnosti, aniž by se s obdobím od zadržení řidičského průkazu do rozhodnutí o zákazu činnosti pojily shodné důsledky pro pojištěného.

19. S ohledem na výše uvedené je třeba uzavřít, že při řešení otázky vzniku regresního práva pojistitele v případě, že řidič řídí i přes zákonný zákaz řízení po zadržení řidičského průkazu a způsobí dopravní nehodu, nelze vycházet pouze z doslovného znění § 10 zákona č. 168/1999 Sb., nýbrž je třeba jej vyložit i z hlediska teleologického. Závěr odvolacího soudu, který vycházel pouze z doslovného znění ustanovení o postízním právu, neodpovídal účelu předmětné normy, tj. upravit regresní právo pojistitele pro případy, kdy pojištěný porušil svoji zákonnou povinnost. Odvolací soud vzal správně v úvahu, že po dobu zadržení řidičského průkazu nesmí držitel řidičského oprávnění řídit motorové vozidlo, jak je stanoveno v § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb., nezohlednil však dostatečně účel ustanovení § 10 zákona č. 168/1999 Sb. Vzal za rozhodující pouze skutečnost, že trestní příkaz o uložení trestu zákazu činnosti žalovanému, spočívající v zákazu řízení motorových vozidel všeho druhu, nabyl právní moci až 11. 9. 2017, a že v době dopravní nehody neměl žalovaný zákaz činnosti řídit motorové vozidlo ve smyslu § 52 odst. 1 písm. g) a § 73 trestního zákoníku. Ustanovení § 10 odst. 1 písm. h) zák. č. 168/1999 Sb. je ovšem třeba vyložit z hlediska účelu celého ustanovení extenzivně, a vztáhnout tak následek v podobě vzniku regresního práva pojistitele i na porušení zákazu řízení stanoveného v § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb., neboť důsledky zadržení řidičského průkazu jsou obdobné zákazu činnosti řídit motorové vozidlo. Tento závěr je podpořen rovněž tím, že doba zadržení řidičského průkazu se započítává do rozhodnutím uložené doby zákazu činnosti (§ 118c odst. 3 zákona č. 361/2000 Sb.); nedávalo by smysl, aby se s tímto obdobím pojily odlišné následky pro pojištěného.

20. Odvolací soud tedy předestřenou právní otázku nesprávně posoudil, neboť dovodil, že žalobkyně, jako pojistitelka, nemá proti žalovanému, jakožto pojištěnému, podle § 10 odst. 1 písm. h) zákona č. 168/1999 Sb., právo na náhradu toho, co za něho plnila poškozeným při dopravní nehodě způsobené žalovaným, ačkoli bylo prokázáno, že žalovaný vědomě řídil motorové vozidlo i poté, co mu byl zadržen řidičský průkaz, čímž porušil zákaz stanovený v § 118b odst. 2 zákona č. 361/2000 Sb. Není přitom rozhodující výsledek řízení navazujícího na zadržení řidičského průkazu, neboť zrušení rozhodnutí o zadržení řidičského průkazu nemůže založit zpětnou účinnost tohoto rozhodnutí již k okamžiku zadržení řidičského průkazu.

21. Nejvyšší soud proto napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. bez jednání (§ 243a odst. 1 o. s. ř.) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.). Odvolací soud bude v dalším řízení vázán právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1, věta za středníkem o. s. ř.); v konečném rozhodnutí bude rozhodnuto také o nákladech řízení včetně řízení dovolacího (§ 243g odst. 1, věta druhá o. s. ř.).